

УДК 811.111'42:355.40

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/101-16>**Вікторія БУЛАХ,***orcid.org/0009-0001-5243-3823**старший викладач кафедри романо-германської філології**Національної академії Служби безпеки України**(Київ, Україна) ponviktoria@gmail.com*

АНГЛОМОВНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ДИСКУРС КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ, СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ПРАГМАТИЧНИЙ

У статті висвітлюється комплексне вивчення англомовної професійної комунікації у сфері контррозвідальної діяльності як окремого різновиду інституційного професійного дискурсу. Актуальність даного дослідження була зумовлена сучасним міжнародним співробітництвом України у сфері безпеки й оборони, посиленням взаємодії з державами-членами НАТО та Європейського Союзу, а також посиленнями вимогами до володіння англійською мовою як універсальним засобом професійної комунікації між суб'єктами сектору безпеки.

Метою статті є висвітлення термінологічних, структурно-семантичних та прагматичних особливостей англомовного професійного дискурсу контррозвідальної діяльності, а також встановлення закономірностей функціонування спеціалізованої лексики у професійній комунікації. У роботі поєднано декілька методів, а саме: методи дискурс-аналізу, структурно-семантичного аналізу, компонентного аналізу, контекстуального аналізу, елементів корпусного підходу та описового методу.

У роботі обґрунтовано, що англомовний професійний дискурс контррозвідальної діяльності характеризується високим ступенем стандартизації, термінологічною насиченістю, значною кількістю багатокомпонентних термінологічних словосполучень, переважанням номінативних конструкцій, широким використанням пасивного стану, модальних дієслів та мовних засобів, що забезпечують об'єктивізацію повідомлення. Також встановлено, що прагматична організація дискурсу спрямована на забезпечення обміну точної інформації, мінімізацію неоднозначності інтерпретації та дотримання принципу конфіденційності професійної комунікації. Запропоновано авторське бачення структури англомовного контррозвідального дискурсу, що поєднує термінологічний, структурно-семантичний та прагматичний компоненти як взаємопов'язані складники єдиної комунікативної системи.

Практичне значення результатів даного дослідження полягає у можливості їх використання під час укладання навчальних курсів професійної англійської мови для фахівців сектору безпеки і оборони, створення галузевих термінологічних словників, розроблення навчально-методичних матеріалів, а також у подальших дослідженнях англомовного професійного дискурсу.

Ключові слова: англомовний професійний дискурс, контррозвідальна діяльність, термінологія, структурна семантика, прагматика, професійна комунікація, інституційний дискурс.

Viktoriia BULAKH,*orcid.org/0009-0001-5243-3823**Senior Lecturer at the Department of Romano-Germanic Philology**National Academy of the Security Service of Ukraine**(Kyiv, Ukraine) ponviktoria@gmail.com*

ENGLISH-LANGUAGE PROFESSIONAL DISCOURSE OF COUNTERINTELLIGENCE ACTIVITIES: TERMINOLOGICAL, STRUCTURAL-SEMANTIC AND PRAGMATIC

The article presents a comprehensive study of English-language professional communication in the field of counterintelligence as a distinct variety of institutional discourse. The study is motivated by Ukraine's current international cooperation in the field of security and defense, growing cooperation with NATO and European Union member states, as well as increased requirements for English language proficiency as a universal means of professional communication between security sector entities.

The purpose of the article is to highlight the terminological, structural-semantic and pragmatic features of the English-language professional discourse of counterintelligence activities, as well as to establish the regularities of the functioning of specialized vocabulary in professional communication. The research is based on: discourse analysis, structural-semantic analysis, component analysis, contextual analysis, elements of corpus linguistics and the descriptive method.

The study demonstrates that the English-language professional discourse of counterintelligence activity is characterized by a high degree of standardization, terminological saturation, a significant number of multi-component terms, the predominance of nominative constructions, the wide use of the passive voice, modal verbs and linguistic means that ensure the linguistic objectivity. The study also shows that the pragmatic organization of discourse is aimed at ensuring the exchange of accurate information, minimizing ambiguity of interpretation and observing the principle of confidentiality of professional communication. The article proposes an original model of the structure of the English-language counterintelligence discourse, which integrates terminological, structural-semantic and pragmatic components as interrelated components of a single communicative system.

The practical significance of the results of this study lies in the possibility of their use during the preparation of English for Specific Purposes (ESP) courses for specialists in security and defence institutions, the creation of specialized terminological dictionaries, the development of teaching and learning materials, as well as in further research on English professional discourse.

Key words: *English-language professional discourse, counterintelligence activities, terminology, structural semantics, pragmatics, professional communication, institutional discourse.*

Постановка проблеми. В умовах сучасної глобальної трансформації безпекового сектору професійна комунікація у сфері контррозвідувальної діяльності набуває особливого значення. Інтенсифікація міжнародного співробітництва між правоохоронними органами, спеціальними службами та військовими структурами держав-партнерів України зумовлює необхідність використання єдиного професійного комунікативного простору, в якому англійська мова виконує функцію основного засобу обміну інформацією.

Професійний дискурс контррозвідувальної діяльності характеризується високим рівнем спеціалізації, усталеною термінологічною системою, суворою регламентацією мовленнєвої поведінки та специфічними прагматичними настановами. Мовна організація дискурсу підпорядковується вимогам точності, лаконічності, стандартизованості та мінімізації неоднозначного тлумачення інформації. Саме тому дослідження такого дискурсу виходить за межі традиційного опису спеціальної лексики та потребує комплексного аналізу його термінологічної, структурно-семантичної та прагматичної організації.

Незважаючи на інтенсивний розвиток сучасної англістики, професійний дискурс контррозвідувальної діяльності залишається одним із найменш досліджених різновидів інституційного дискурсу. Більшість праць присвячено юридичному, політичному, військовому, дипломатичному або медійному дискурсам, тоді як мовні особливості англomовної комунікації у сфері контррозвідки практично не ставали предметом комплексного лінгвістичного аналізу. Дана ситуація актуалізує доцільність визначення теоретичних засад опису цього різновиду професійного дискурсу, тлумачення його термінологічної системи, структурно-семантичних характеристик та прагматичних механізмів функціонування.

Аналіз досліджень. Проблематика професійного дискурсу посідає одне з провідних місць у сучасній лінгвістиці, оскільки саме дискурсивний

підхід дає змогу комплексно досліджувати мовні явища з урахуванням комунікативної ситуації, соціокультурного контексту, інтенцій мовців та особливостей функціонування мовних одиниць у професійній діяльності. У сучасних мовознавчих студіях поняття «дискурс» розглядається як складне комунікативне явище, що поєднує текст, його учасників, екстралінгвістичні чинники та прагматичні установки мовленнєвої взаємодії (Fairclough, 1992; Gee, 2014).

Вагомий внесок у становлення теорії професійного дискурсу зробили дослідники англomовної лінгвістики, які розглядали його як різновид інституційної комунікації, що характеризується стандартизованістю мовних засобів, спеціалізованою термінологією, професійно зумовленими комунікативними ролями та чітко визначеними прагматичними цілями (Bhatia, 2004; Hyland, 2009). У працях зазначених учених професійний дискурс трактується як система мовленнєвої взаємодії, у межах якої мовні одиниці функціонують відповідно до норм певної професійної спільноти.

Окремий напрям сучасної англістики становлять дослідження англійської мови для спеціальних цілей (English for Specific Purposes, ESP), що охоплюють аналіз професійної термінології, жанрових особливостей спеціалізованих текстів, комунікативних стратегій та мовної підготовки фахівців різних галузей (Dudley-Evans & St John, 1998; Flowerdew, 2013). Значний інтерес становлять також праці, присвячені юридичному, дипломатичному, військовому та безпековому дискурсам, у яких досліджуються особливості функціонування спеціальної лексики, жанрова специфіка службових документів і прагматичні механізми професійної комунікації.

Водночас аналіз сучасної наукової літератури засвідчує, що англomовний професійний дискурс контррозвідувальної діяльності не став предметом комплексного лінгвістичного опису. Наявні дослідження здебільшого стосуються окремих аспектів юридичної термінології, військового дискурсу,

інформаційної безпеки або стратегічних комунікацій, тоді як мовні механізми функціонування контррозвідувальної комунікації залишаються недостатньо висвітленими. У більшості випадків контррозвідувальна діяльність розглядається як правове чи безпекове явище, а не як самостійний об'єкт мовознавчого аналізу.

Недостатньо дослідженими залишаються питання формування термінологічної системи англomовного контррозвідувального дискурсу, закономірності структурної організації спеціалізованих текстів, особливості функціонування багатокомпонентних термінологічних конструкцій, роль номіналізації у професійній комунікації, а також прагматичні стратегії реалізації інституційної взаємодії. Практично відсутні праці, у яких англomовний контррозвідувальний дискурс розглядався б як окремий різновид професійного дискурсу з власною мовною системою, жанровою структурою та комунікативними принципами.

Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що сучасний стан розвитку англістики створює необхідні теоретичні передумови для формування нового напрямку досліджень, присвяченого комплексному опису англomовного професійного дискурсу контррозвідувальної діяльності. Такий підхід дозволяє інтегрувати досягнення дискурс-аналізу, термінознавства, прагмалінгвістики, когнітивної лінгвістики та англійської мови для спеціальних цілей у межах єдиної методологічної моделі.

Метою статті є комплексне дослідження англomовного професійного дискурсу контррозвідувальної діяльності шляхом визначення його термінологічних, структурно-семантичних та прагматичних особливостей, а також розроблення концептуальної моделі його мовної організації.

Виклад основного матеріалу. У сучасній лінгвістиці професійний дискурс розглядається як особливий різновид інституційного дискурсу. Успішне функціонування професійного дискурсу визначається соціальними ролями співрозмовників, професійними нормами, термінологією та усталеними комунікативними моделями. Насамперед професійний дискурс орієнтований на виконання конкретних виробничих, правових, організаційних або управлінських завдань. Таке поєднання зумовлює високий рівень мовної стандартизації та точності.

Контррозвідувальна діяльність належить до сфер, у яких мовлення виконує регулятивну, доказову, організаційну та безпекову функції на рівні з комунікативною функцією. На відміну від військового дискурсу, контррозвідувальний дискурс поєднує ознаки кількох інституційних сфер. Він

інтегрує правову термінологію, військову лексику, дипломатичні мовні формули, аналітичний стиль викладу та елементи інформаційно-аналітичної комунікації. Відповідна інтегративність висвітлює його складну внутрішню організацію та значну термінологічну варіативність, що потребує окремого лінгвістичного опису.

У статті пропонується розглядати англomовний професійний дискурс контррозвідувальної діяльності як багаторівневу мовну систему. Успішне функціонування цієї системи забезпечується взаємодією трьох взаємопов'язаних компонентів: термінологічного, структурно-семантичного та прагматичного. Комплексний аналіз даних компонентів дає змогу пояснити закономірності побудови професійних текстів, специфіку мовної репрезентації спеціальних знань та особливості реалізації комунікативних намірів учасників професійної взаємодії.

Термінологічний вимір англomовного професійного дискурсу контррозвідувальної діяльності

Термінологічна система англomовного професійного дискурсу контррозвідувальної діяльності формується на кількох галузях знань – юриспруденція, військова справа, політична наука, інформаційна безпека та розвідувальна діяльність.

Виходячи з аналізу фактичного матеріалу (офіційні документи міжнародних безпекових організацій, відкриті аналітичні звіти, навчальні матеріали з контррозвідувальної підготовки, нормативні тексти у сфері національної безпеки англomовних держав) можна виділити кілька базових тематичних груп термінів.

1. Термінологічна група, яка включає учасників професійної взаємодії

- intelligence officer
- counterintelligence officer
- agent / operative
- asset
- handler
- analyst
- informant
- hostile intelligence service (HIS)

Ці терміни мають високий ступінь спеціалізації та чіткої функціональної диференціації. Наприклад, термін *asset* вживається для позначення джерела інформації, що може бути залучене до співпраці, тоді як *informant* частіше має неформальний або ситуативний характер взаємодії.

2. Термінологічна група оперативної діяльності

Ця група акумулює лексеми, що описують процеси та дії у сфері контррозвідки:

- surveillance
- monitoring
- infiltration
- recruitment

- debriefing
- counter-surveillance
- covert operation
- intelligence gathering

Значна частина термінів утворена шляхом словоскладання або додавання префікса counter-, що сигналізує про протидійну спрямованість дії (counter-surveillance, counterintelligence).

3. Термінологія загроз та ризиків

Ця група відображає об'єкти професійної уваги:

- threat assessment
- risk analysis
- security breach
- hostile actor
- insider threat
- espionage activity
- sabotage
- information leakage

Семантичним ядром цієї групи є поняття «загроза», який у контррозвідувальному дискурсі має багаторівневу інтерпретацію – від потенційної до безпосередньої. Особливістю є часте використання номінативних конструкцій типу insider threat, що зводять складні ситуаційні значення в компактну термінологічну форму.

4. Термінологія правового та регулятивного характеру

Окрему групу формують терміни, пов'язані з правовими рамками діяльності:

- security clearance
- classified information
- authorization
- compliance
- jurisdiction
- legal framework
- oversight

Ці одиниці забезпечують нормативне оформлення контррозвідувальної діяльності та відображають її інституційний характер. Їх особливістю є висока ступінь стандартизації та стабільність значення в межах різних англomовних правових систем.

5. Структурні особливості терміносистеми

Аналіз мовного матеріалу свідчить, що терміносистема англomовного контррозвідувального дискурсу характеризується такими структурними особливостями:

1. Переважання багатокомпонентних термінів, (counterintelligence investigation unit, intelligence gathering operation).

2. Активне використання префіксації.

3. Номіналізація процесів (monitoring, infiltration, assessment).

4. Інтердисциплінарність термінології.

6. Семантичні особливості термінології

З семантичного погляду термінологічна система характеризується:

- високим рівнем полісемантичного розмежування;
- чіткою контекстуальною залежністю значень;
- тенденцією до спеціалізації загальноживих лексем (source, operation, asset);
- формуванням стійких термінологічних сполучень.

Структурно-семантичний вимір англomовного професійного дискурсу контррозвідувальної діяльності

Структурно-семантична організація англomовного професійного дискурсу контррозвідувальної діяльності відображає специфіку кодування інформації в умовах високої вимогливості до точності, об'єктивності та однозначності інтерпретації. Мовні конструкції у цьому дискурсі підпорядковані завданню забезпечити максимально нейтральну подачу професійно значущих подій.

1. Переважання номінативних конструкцій

Однією з ключових структурних ознак є номінативний спосіб подання інформації. Він проявляється у широкому використанні іменникових словосполучень замість дієслівних конструкцій:

- intelligence assessment замість “assessing intelligence”
- threat evaluation замість “evaluating threats”
- risk management procedures замість “managing risks”

2. Пасивні конструкції як засіб деперсоналізації

У професійному дискурсі контррозвідувальної діяльності широко використовується пасивний стан. Це дозволяє усунути або знеособити агента дії:

- Information was collected through technical means.
- The operation was conducted under strict security protocols.
- Data were analyzed and verified.

Пасивні конструкції виконують прагматичну функцію зниження персоніфікації дії та підкреслення процедурного характеру діяльності.

3. Модальність як інструмент регулювання ступеня впевненості

Важливою структурно-семантичною характеристикою є активне використання модальних дієслів та модальних конструкцій, що дозволяють варіювати ступінь категоричності висловлювання:

- may indicate
- could suggest
- is likely to be associated with
- appears to demonstrate

Такі мовні засоби відображають епістемічну обережність.

4. Складні багатокomпонентні синтаксичні структури

Професійні тексти характеризуються високою щільністю інформації, що реалізується через використання складних синтаксичних конструкцій:

- довгі атрибутивні ланцюги (foreign intelligence service covert recruitment operation);
- розгорнуті номінативні групи;
- підрядні речення уточнювального характеру.

Такі структури забезпечують максимальну компресію інформації при збереженні її семантичної повноти.

5. Інституційна нейтралізація суб'єкта

Характерною рисою є домінування безособових конструкцій:

- It is assessed that...
- It is believed that...
- There is evidence suggesting...

Це дозволяє знизити рівень персональної відповідальності за інтерпретацію інформації.

6. Семантична щільність професійних текстів

Структурна організація дискурсу характеризується високою семантичною щільністю. Це проявляється у концентрації значної кількості інформації в межах одного речення або словосполучення. Цього досягають завдяки:

- використанню термінологічних кластерів;
- скороченню службових елементів;
- перевагами іменникових структур над дієслівними.

Прагматичний вимір англomовного професійного дискурсу контррозвідувальної діяльності

Прагматичний вимір англomовного професійного дискурсу контррозвідувальної діяльності відображає функціональну спрямованість мовних одиниць для досягнення конкретних комунікативних цілей у межах інституційної взаємодії. У цьому типі дискурсу мова виконує не лише інформативну, а й регулятивну, інтерпретативну та стратегічну функції. Це зумовлює специфічну організацію висловлювань і вибір мовних засобів.

Однією з ключових прагматичних характеристик є широке використання епістемічної модальності. Таке використання дозволяє варіювати ступінь впевненості в поданій інформації:

- It is assessed that...
- It is highly likely that...
- The available information suggests...
- There are indications that...

Прагматично важливою рисою є системна об'єктивація мовлення, яка досягається шляхом усунення персонального суб'єкта оцінки. Замість індивідуального «я» використовується інституційна позиція:

- It is assessed...
- Intelligence indicates...
- Reports suggest...

Отже, відповідальність за висновок переноситься з індивідуального мовця на інституцію.

У контррозвідувальному дискурсі активно функціонує евфемізація. Вона виконує функцію пом'якшення потенційно чутливої інформації:

- neutralize the threat замість прямого опису силового впливу
- enhanced interrogation techniques як заміна більш прямолінійних формулювань
- collateral impact замість прямого позначення втрат

Евфемістичні конструкції дозволяють знизити емоційне навантаження повідомлення.

Характерною прагматичною особливістю є використання мовних засобів, що підтримують контрольовану невизначеність:

- may indicate potential involvement
- could be associated with hostile activity
- appears consistent with previous patterns

Прагматика дискурсу передбачає розподіл відповідальності за висловлювання через використання безособових конструкцій та пасивних форм:

- It was determined that...
- The analysis was conducted...
- Findings were reviewed...

Це створює ефект процедурної обґрунтованості та підкреслює, що висновки є результатом системного аналізу, а не індивідуального судження.

Контррозвідувальний дискурс має виражену персуазивну функцію. Вона спрямована на формування довіри до інституційних висновків. Це досягається через:

- використання стандартизованих формул оцінки;
- повторюваність структур;
- термінологічну уніфікацію;
- апеляцію до «analyzed intelligence» як авторитетного джерела.

Отже, прагматичний вимір англomовного професійного дискурсу контррозвідувальної діяльності характеризується поєднанням об'єктивуючих, модальних та евфемістичних стратегій, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки, зниження категоричності висловлювань та підтримання інституційної нейтральності. Дискурс функціонує як інструмент керованої інтерпретації, у межах якого мовні засоби виконують роль регуляторів ступеня достовірності та комунікативної відповідальності.

Висновки. Проведене дослідження англomовного професійного дискурсу контррозвідувальної діяльності дозволяє зробити низку узагальнень,

що мають як теоретичне, так і прикладне значення для сучасної лінгвістики, зокрема для напрямів дискурсології, термінознавства та англійської мови для спеціальних цілей (ESP).

Установлено, що англomовний професійний дискурс контррозвідувальної діяльності є специфічним різновидом інституційного дискурсу, який функціонує в межах безпекової сфери та характеризується високим рівнем стандартизації мовних засобів, термінологічною насиченістю та чіткою прагматичною спрямованістю. Його ключова особливість полягає у поєднанні інформаційної, регулятивної та інтерпретативної функцій мови.

Встановлено, що термінологічний рівень досліджуваного дискурсу представлений багатоплосковою системою лексичних одиниць, які об'єднуються у тематичні групи (суб'єкти діяльності, оперативні процеси, загрози та ризики, правові й регулятивні категорії). Терміносистема характеризується поєднанням термінології різних галузей знань, високою частотністю багатокomпонентних словосполучень та активними процесами семантичної спеціалізації загальнонавчальної лексики.

Структурно-семантичний вимір дискурсу визначається домінуванням номінативних конструкцій, широким використанням пасивного стану, складних синтаксичних структур та явищем семантичної компресії інформації. Такі особливості забезпечують об'єктивність викладу, деперсоналізацію мовлення та підвищення інформаційної щільності професійних текстів.

Прагматичний вимір дискурсу реалізується через систему комунікативних стратегій, серед яких провідними є епістемічна модальність, інституційна об'єктивація, евфемізація, контрольована невизначеність та розподіл комунікативної відповідальності. Вони забезпечують баланс між точністю інформації, її безпековим характером та необхідністю уникнення категоричних висловлювань.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з детальнішим аналізом жанрової організації англomовного контррозвідувального дискурсу, вивченням його корпусних характеристик, а також розробленням лінгводидактичних моделей навчання професійної англійської мови для фахівців сектору безпеки і оборони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bhatia V. K. *Worlds of Written Discourse: A Genre-Based View*. London : Continuum, 2004. 246 p.
2. Coulthard M., Johnson A. *An Introduction to Forensic Linguistics*. 2nd ed. London : Routledge, 2010. 352 p.
3. Dudley-Evans T., St John M. J. *Developments in English for Specific Purposes: A Multi-Disciplinary Approach*. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. 301 p.
4. Fairclough N. *Discourse and Social Change*. Cambridge : Polity Press, 1992. 259 p.
5. Flowerdew J. *Discourse in English Language Education*. London : Routledge, 2013. 248 p.
6. Gee J. P. *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*. 4th ed. New York : Routledge, 2014. 248 p.
7. Halliday M. A. K., Matthiessen C. M. I. M. *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. 4th ed. London : Routledge, 2014. 808 p.
8. Hyland K. *Academic Discourse: English in a Global Context*. London : Continuum, 2009. 256 p.
9. Latysheva N., Skulish E. *Glossary of Security Services Tradecraft Slang*. Kyiv : NSSAU, 2011. 168 p.
10. Schmitt N. *Vocabulary in Language Teaching*. Cambridge : Cambridge University Press, 2000. 224 p.
11. Wodak R., Meyer M. *Methods of Critical Discourse Studies*. 3rd ed. London : Sage Publications, 2016. 280 p.

REFERENCES

1. Bhatia, V. K. (2004). *Worlds of Written Discourse: A Genre-Based View*. Continuum, London, 246 p.
2. Coulthard, M., & Johnson, A. (2010). *An Introduction to Forensic Linguistics* (2nd ed.). Routledge, London, 352 p.
3. Dudley-Evans, T., & St John, M. J. (1998). *Developments in English for Specific Purposes: A Multi-Disciplinary Approach*. Cambridge University Press, Cambridge, 301 p.
4. Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Polity Press, Cambridge, 259 p.
5. Flowerdew, J. (2013). *Discourse in English Language Education*. Routledge, London, 248 p.
6. Gee, J. P. (2014). *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method* (4th ed.). Routledge, New York, 248 p.
7. Halliday, M. A. K., & Matthiessen, C. M. I. M. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar* (4th ed.). Routledge, London, 808 p.
8. Hyland, K. (2009). *Academic Discourse: English in a Global Context*. Continuum, London, 256 p.
9. Latysheva, N., & Skulish, E. (2011). *Glossary of Security Services Tradecraft Slang*. NSSAU, Kyiv, 168 p.
10. Schmitt, N. (2000). *Vocabulary in Language Teaching*. Cambridge University Press, Cambridge, 224 p.
11. Wodak, R., & Meyer, M. (2016). *Methods of Critical Discourse Studies* (3rd ed.). Sage Publications, London, 280 p.

Дата першого надходження статті до видання: 29.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.08.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 02.09.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

